

TRZECI SEKTOR

TRZY SEKTORY

We współczesnych społeczeństwach możemy wyróżnić trzy podstawowe sektory, które działają autonomicznie, a jednocześnie uzupełniają się nawzajem w zakresie prowadzonej przez nie działalności.

Pierwszy z nich to **sektor publiczny** czyli te instytucje, jednostki organizacyjne, które podlegają władzom państwowym – na szczeblu krajowym bądź samorządowym. Sektor ten jest w większości finansowany z wpływów podatkowych, a jego celem jest realizowanie potrzeb państwa i obywateli zgodnie z ramami wytyczonymi przez prawo.

Drugim sektorem jest **sektor prywatny** obejmujący przedsiębiorstwa, których struktura kapitałowa jest całkowicie niezależna od podmiotów państwowych lub też udział Skarbu Państwa w tych przedsiębiorstwach nie przekracza 50 %. Celem sektora prywatnego jest maksymalizacja zysków z prowadzonej działalności gospodarczej.

Trzeci sektor jest natomiast **sektorem obywatelskim**. Skupia on zarówno instytucjonalne, jak i nieformalne aktywności działaczy społecznych, realizujących różnorodne projekty nienastawione na zysk, ale na polepszenie jakości życia we wspólnocie. Dlatego często organizacje funkcjonujące w obrębie tego sektora nazywane są **organizacjami non-profit**. Równie często spotykanym określeniem są **organizacje pozarządowe (NGO'S – non-governmental organizations)**, gdyż działają one obok sektora publicznego, często go wspierając i uzupełniając.

TRZECI SEKTOR

Sektor obywatelski jest najbardziej zróżnicowanym ze wszystkich trzech wyżej opisanych. W ramach trzeciego sektora jednostki funkcjonują w różnych formach prawnych oraz podejmują różnorodną działalność. Za „Elementarzem III sektora” przygotowanym przez Stowarzyszenie Klon/Jawor można wymienić następujące formy działalności obywatelskiej:

- Fundacje,
- Stowarzyszenia i ich związki,
- Federacje czy porozumienia stowarzyszeń i fundacji,
- Partie polityczne,
- Organizacje działające na mocy odrębnych przepisów np. Polski Czerwony Krzyż, Związek Ochotniczej Straży Pożarnej, komitety rodzicielskie,
- Związki zawodowe i związki pracodawców,
- Organizacje samorządów różnych grup zawodowych (np. izby rzemieślnicze), z wyjątkiem tych, w których członkostwo jest obowiązkowe dla wykonywania danego zawodu (np. Rady Adwokackie),
- Kółka rolnicze i koła gospodyń wiejskich,
- Organizacje kościelne,
- Kluby osiedlowe, grupy wsparcia.

Jak widać możliwości funkcjonowania w ramach trzeciego sektora jest wiele. Jednak najczęściej wybieraną formą działalności pozarządowej są stowarzyszenia. Zarejestrowanych

jest ich w Polsce około 65.000. Fundacji jest w Polsce mniej, bo już tylko około 11.000. Z czego to wynika i jaka jest różnica między tymi dwiema formami aktywności pozarządowej?

STOWARZYSZENIA

W ustawie Prawo o stowarzyszeniach definicja stowarzyszenia brzmi następująco: „**dobrowolne, samorządne, trwałe zrzeczenie o celach niezarobkowych**”. Co to dokładnie oznacza? Przeanalizujmy po kolei prawną definicję stowarzyszenia.

Dobrowolność - nie można być zmuszonym od członkostwa w stowarzyszeniu, a każdy może w dowolnej chwili do niego przystąpić i z niego wystąpić.

Samorządność - wyłącznie członkowie decydują o celach stowarzyszenia i sposobach ich osiągnięcia. Sami uchwalają statut i inne akty kształtujące wewnętrzną organizację. Naturalnie muszą oni działać w granicach prawa i podlegają nadzorowi ze strony państwa.

Trwałość – stowarzyszenie jest bytem niezależnym od swoich członków. W ramach dobrowolności mogą oni przystępować i występować ze stowarzyszenia, ale dopóki ma ono 15 członków istnieje niezależnie od zmian członkowskich.

Niezarobkowość – celem stowarzyszenia nie może być osiągnięcie zysku przez jego członków. Jednak stowarzyszenia mogą prowadzić działalność gospodarczą, o ile dochody z niej przeznaczone są na realizację celów, dla których stowarzyszenie zostało powołane.

Podsumowując, aby założyć stowarzyszenia potrzebujemy:

- Grupy co najmniej 15 osób;
- Wspólnej idei, celu, misji, która będzie przyświecać stowarzyszeniu. Nie muszą to być cele wyjątkowo doniosłe i dalekosiężne. Może to być chęć wybudowania placu zabaw albo krzewienia kultury alternatywnej w Waszym mieście;
- Zebrania założycielskiego, na którym 15 osób podejmie uchwałę o powołaniu organizacji i wybierze komitet założycielski;
- Wniosku o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego (KRS) złożonego przez komitet założycielski w sądzie rejestrowym.

Otrzymując wpis do KRS stowarzyszenie uzyskuje osobowość prawną. Może więc być podmiotem praw i obowiązków, co w praktyce przekłada się na możliwość udziału w konkursach o granty na realizowanie określonych projektów służących realizacji przyjętego przez Was na początku celu.

Jeśli nie macie jeszcze 18 lat, również możecie być członkami stowarzyszenia, a nawet zasiadać w jego zarządzie. Większość członków zarządu musi być jednak pełnoletnich. Jeśli nie skończyliście jeszcze lat 16, na Wasze członkostwo w stowarzyszeniu zgodę muszą wyrazić rodzice lub prawni opiekunowie. Nawet uzyskawszy taką zgodę nie będziecie mogli niestety brać udziału w wyborach do władz stowarzyszenia (ani jako głosujący, ani jako kandydaci).

FUNDACJE

Definicja fundacji nie jest tak oczywista jak w przypadku stowarzyszeń, co wskazuje już na o wiele trudniejszy proces jej zakładania. W Ustawie o fundacjach nie znajdziemy bezpośredniej definicji. Możemy ją jedynie zrekonstruować.

Fundacja to **majątek przekazany przez fundatora dla realizacji społecznie i gospodarczo użytecznego celu zgodnego z interesami Rzeczypospolitej**. W szczególności mogą być to cele związane z: ochroną zdrowia, rozwojem gospodarki i nauki, oświatą i wychowaniem, kulturą i sztuką, opieką i pomocą społeczną, ochroną środowiska oraz opieką nad zabytkami. Oznacza to, że gdybyście chcieli założyć organizację zmierzającą do budowy placu zabaw na konkretnym osiedlu, za pewne nie powołalibyście do tego celu fundacji. Jednak gdyby Waszą misją było sprawienie, że na każdym osiedlu w Polsce dzieci mogłyby bawić się na placu zabaw, fundacja byłaby jak najbardziej wskazaną formą prowadzenia przez Was działalności. O tym, czy dany cel wpisuje się w ramy prawne określone przez Ustawę o fundacjach decyduje sąd rejestrowy rejestrując bądź nie organizację w formie fundacji.

ORGANIZACJE POŻYTKU PUBLICZNEGO

Specyficzną formą prowadzenia działalności pozarządowej są Organizacje Pożytku Publicznego (OPP). Nie jest to kolejny rodzaj podmiotu prawnego, ale status prawny, który mogą otrzymać zarówno organizacje pozarządowe, w tym fundacje oraz stowarzyszenia, jak i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego lub związki wyznaniowe. Warunkiem otrzymania statusu organizacji pożytku publicznego jest prowadzenie działalności na rzecz ogółu społeczności lub określonej grupy wyodrębnionej ze względu na szczególnie trudną sytuację życiową lub materialną w stosunku do społeczeństwa i przekazywanie całego dochodu ze swojej działalności na realizację zadań z zakresu pożytku publicznego.

Uzyskanie statusu OPP wiąże się z wieloma przywilejami, ale również z pewnymi obowiązkami.

OBOWIĄZKI OPP:

- posiadanie specjalnie sformułowanego statutu, w którym organizacja:
  - zobowiązuje się do przekazywania całego dochodu na realizację zadań z zakresu pożytku publicznego,
  - powołuje organ kontroli wewnętrznej niezależny od zarządu;
  - określa wymagania wobec członków organu kontrolnego i członków zarządu (osoby te nie mogą być skazane prawomocnym wyrokiem)
- sporządzanie i upublicznianie sprawozdań z działalności

PRZYWILEJE OPP:

☑ użytkowanie nieruchomości na preferencyjnych warunkach,
☑ zwolnienie od: podatku dochodowego od osób prawnych, podatku od nieruchomości, opłat od czynności cywilnoprawnych (np. umów), opłat skarbowych i sądowych w odniesieniu do prowadzonej działalności pożytku publicznego,
☑ możliwość nieodpłatnego informowania o prowadzonej działalności poprzez jednostki publicznej radiofonii i telewizji,

- prawo do otrzymywania 1-proc. podatku dochodowego od osób fizycznych.

Organizacje starają się o status OPP w dużej mierze ze względu na uzyskanie dodatkowych pieniędzy na działalność statutową z tzw. 1 %. Jeden procent to maksymalna część naszego podatku, którą możemy odprowadzić nie do kasy państwowej, ale na rzecz wybranej organizacji pozarządowej. Mechanizm ten jest wyrazem zasady samorządności i idei partnerstwa publiczno-społecznego, o czym szerzej w dalszej części opracowania. Został on zastosowany po raz pierwszy w 2004 roku. Początkowo niewielu Polaków decydowało się na przekazanie części podatku na rzecz organizacji. Z każdym roku liczba ta wzrastała. Z danych Ministerstwa Finansów za rok 2010 wynika, że około 1/3 podatników przekazała część swojego podatku OPP. Dzięki temu sektor pozarządowy uzyskał 357 milionów z wpływów podatkowych.

O problemach związanych z 1 % przeczytasz tutaj:
http://wyborcza.pl/1,76842,9390600,Wielki_probleem_z_malym_procentem.html

ROLA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

Organizacje pozarządowe realizują niezliczone projekty i podejmują wielorakie działania na rzecz rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Dwie podstawowe konstytucyjne idee, które umożliwiają działalność trzeciemu sektorowi to **decentralizacja** i **subsidiarność (pomocniczość)**.

Decentralizacja oznacza przekazywania jak największej ilości zadań publicznych jednostkom administracyjnym i organizacjom działającym na coraz niższym szczeblu władzy. Powodem, dla którego takie delegowanie ma miejsce, jest przekonanie o lepszym rozeznaniu miejscowych władz i organizacji w potrzebach i problemach ludności w środowisku lokalnym. Wyrazem decentralizacji jest między innymi przekazanie wielu zadań samorządowi terytorialnemu, a także istnienie organizacji pozarządowych, które wspierają samorząd w realizacji licznych obowiązków wobec obywateli.

Mówiąc o wsparciu i uzupełnianiu przechodzimy do drugiej zasady legitymizującej działalność w ramach sektora pozarządowego. **Subsidiarność (pomocniczość)** zakłada, że państwo powinno ingerować w aktywność obywateli dopiero wtedy, gdy ewidentnie nie są oni w stanie sami rozwiązać pewnych problemów czy podjąć określonych działań. Dopóki mają ku temu zasoby i kompetencje, władze nie powinny decydować za nich o sposobie kształtowania życia we wspólnocie. Można powiedzieć, że w tej koncepcji władze państwowe siedzą niejako na ławce rezerwowych i są wpuszczane na boisko, dopiero gdy obywatele zupełnie sobie nie radzą.

W świetle tych dwóch założeń rola organizacji pozarządowych jest kluczowa dla rozwoju społeczeństwa. Dzięki możliwości zrzeszania się obywatele są w stanie lepiej zaspokajać swoje potrzeby i rzadziej korzystać z „rezerwowego zawodnika” czyli władz centralnych. Dobra współpraca władz samorządowych z organizacjami pozarządowymi umożliwia lepsze wykorzystywanie możliwości, jakie daje społeczeństwo obywatelskie.

Jeśli macie pomysł na to, w jaki sposób moglibyście aktywnie włączyć się w działalność obywatelską zarówno przystępując do istniejącej już organizacji, jak i zakładając własną, przydatne będą z pewnością te adresy internetowe:

www.ngo.pl

www.pozYTEK.gov.pl

PRZYKŁADOWE ADRESY ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH DZIAŁAJĄCYCH W POLSCE

EKOLOGIA	Fundusz na rzecz ochrony środowiska	http://www.wwfpl.panda.org/
	Greenpeace Polska	http://www.greenpeace.org/poland/
	Chrońmy mokradła!	http://cmok.free.ngo.pl/
KULTURA	Art Transparent	http://arttransparent.org/pl/
	Res Publica	http://publica.pl/
	Fenomen	http://www.fundacijafenomen.pl/
EDUKACJA	Centrum Edukacji Obywatelskiej	http://www.ceo.org.pl/portal/home
	Edukacja dla Demokracji	http://www.edudemo.org.pl/
	Instytut Edukacji Społecznej	http://www.ies.org.pl/
POMOC	Polska Akcja Humanitarna	http://www.pah.org.pl/
	SOS Wioski Dziecięce	http://www.sos-wd.org/
	Caritas	http://www.caritas.pl/

Autor: Aleksandra Niżyńska, Instytut Stosowanych Nauk Społecznych UW